5. Про схвалення Національної стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2028 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.07.2025 № 708-р. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-natsionalnoi-stratehii-zakhystu-prav-dytyny-u-sferi-iustytsii-na-period-do-2028-t140725 (дата звернення: 06.02.2026).

6. Зауваження загального порядку Комітету ООН з прав дитини № 12 від 20.07.2009 року «Право дитини бути заслуханою». URL : https://www.refworld.org/legal/general/crc/2009/en/70207 (дата звернення: 06.02.2026).

Юрій ГОЛИК
доцент кафедри
теорії держави та права
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
доктор філософії в галузі права

ФІНАНСОВА САМОСТІЙНІСТЬ ТА УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Місцеве самоврядування є однією з ключових складових демократичного устрою будь-якої держави, оскільки воно забезпечує реалізацію інтересів місцевих громад та сприяє соціально-економічному розвитку територій. Ефективність функціонування місцевих органів влади значною мірою залежить від наявності належної фінансової бази, що дозволяє не лише виконувати покладені законодавством повноваження, але й забезпечувати розвиток соціальної інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та місцевої економіки. У сучасних умовах України питання фінансової автономії та ресурсного забезпечення місцевого самоврядування набуває особливого значення, зважаючи на складні економічні умови та необхідність раціонального управління обмеженими ресурсами.

Фінансова основа місцевого самоврядування визначається як сукупність фінансових ресурсів, що перебувають у розпорядженні місцевих органів влади та використовуються для виконання їх функцій. До основних джерел фінансування належать: місцеві податки та збори, державні субвенції, дотації на розвиток інфраструктурних проектів, кредити від фінансових установ, благодійні внески та спонсорська підтримка, а також інші надходження. Місцеві доходи складають основу фінансової самостійності громад і включають платежі за користування земельними ділянками, податок на нерухомість, збори за надання адміністративних послуг, а також доходи від місцевих підприємств та комунальної власності. Державні субвенції та дотації призначені для підтримки фінансово слабших громад або для реалізації конкретних соціальних програм і проектів розвитку [1].

Правова регламентація фінансової основи місцевого самоврядування забезпечується Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та спеціальними законодавчими актами про місцеві фінанси. Конституція закріплює принцип фінансової автономії місцевих органів влади та гарантує їх право на власні доходи і контроль за їх використанням. Закон про місцеве самоврядування деталізує принципи складання та затвердження місцевих бюджетів, управління ресурсами, ведення фінансової звітності та контролю за використанням коштів. Законодавство про місцеві фінанси визначає правила регулювання доходів і видатків, механізми залучення кредитів та управління комунальним майном. Важливим елементом нормативної бази є інструкції та методичні рекомендації щодо бюджетного планування, складання кошторисів та управління фінансовими потоками на місцевому рівні [2].

Однією з ключових складових фінансової основи місцевого самоврядування є принципи розподілу фінансових ресурсів між різними рівнями влади. Ці принципи спрямовані на забезпечення справедливого перерозподілу коштів між обласними, міськими, сільськими та селищними громадами, що гарантує фінансову стабільність усіх територіальних рівнів. На практиці це означає, що місцеві органи влади повинні мати реальні можливості планувати і використовувати власні доходи, а у разі нестачі ресурсів – отримувати фінансову підтримку від держави у вигляді субвенцій та дотацій.

Фінансова самостійність місцевих органів влади дозволяє їм ефективно управляти бюджетними коштами, приймати рішення щодо пріоритетів фінансування, стимулювати місцеву економіку, реалізовувати соціальні програми та забезпечувати належний рівень надання послуг населенню. Однак у той же час місцеве самоврядування залишається частково залежним від держави, оскільки центральні органи влади визначають порядок надання субвенцій, контролюють використання державних коштів і встановлюють законодавчі обмеження щодо місцевих податків та зборів.

Фінансове планування та бюджетування є невід'ємною частиною забезпечення стабільності місцевих органів влади. Бюджет місцевого самоврядування формується на підставі оцінки потреб громади та прогнозу доходів [3]. Процес бюджетного планування передбачає визначення фінансових пріоритетів, оцінку витрат на соціальні, економічні та інфраструктурні проекти, а також розподіл ресурсів у межах доступного бюджету. У сучасних умовах важливо, щоб бюджетні програми мали чіткі цілі, критерії ефективності та механізми контролю за виконанням.

Серед основних податкових джерел фінансування місцевих органів влади – податок на нерухоме майно, податки на рекламу, податки на землю та інші місцеві платежі. Встановлення таких податків і зборів регламентується законодавством і повинно враховувати потреби громади та потенціал бюджету. Додатково законодавство передбачає можливість встановлення пільг та знижок для окремих категорій платників, що дозволяє стимулювати соціальні або економічні ініціативи, не порушуючи фінансової стабільності місцевого бюджету.

Практичні дослідження свідчать про необхідність ефективного використання фінансових ресурсів та залучення власних доходів для розвитку місцевих територій. Наприклад, дослідження О. О. Головченко показують, що громади, які активно використовують власні доходи та фінансове планування, досягають більшої стабільності та спроможні реалізовувати соціальні програми без значного залучення державних субвенцій. Також Степаненко А. В. підкреслює, що прозорість та контроль за використанням коштів підвищує довіру громадян до місцевої влади та стимулює активну участь у фінансуванні місцевих ініціатив [4].

Таким чином, фінансова основа місцевого самоврядування є комплексним механізмом, що забезпечує стабільність, ефективність і автономію місцевих органів влади. Вона включає джерела доходів, правові та нормативні засади управління, бюджетне планування, контроль за витратами та взаємодію з державними органами. Забезпечення фінансової самостійності місцевих органів влади, ефективне планування та раціональне використання ресурсів є основою розвитку територіальних громад та зміцнення демократичних принципів у країні. Урахування сучасних економічних викликів та активне впровадження прозорих механізмів управління ресурсами дозволяє забезпечити високий рівень життя громадян, розвиток місцевої інфраструктури та економічної спроможності територій.

Отже, комплексне управління фінансами місцевого самоврядування є ключовим фактором забезпечення його стабільності, прозорості та ефективності, що вимагає як наукового осмислення, так і практичної реалізації у процесі підготовки майбутніх фахівців у сфері державного управління та фінансів.

---

1. Голик Ю. Ю. Підзвітність органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: теоретико-правові аспекти. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2022. № 5. С. 17-22. URL : https://app-journal.in.ua/wpcontent/uploads/2022/12/4.pdf.

2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 1985 року. *Відомості Верховної Ради*, 1997, № 38, ст. 249.

3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997. *Відомості Верховної Ради України.* 1997. № 24. С. 379-429.

4. Серьогін С. М. Концептуальні засади реформування місцевого самоврядування в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2014. № 5-6. С. 71-80.